

KÖDLOVAGOK

NETIZET ÉS IRODALOM

Ha azt mondtuk, hogy a 20. század magyar költészete Ady két kötetével, az Új versek, majd a Vér és arany című irodalmi földindulást idéző verseskötetével indul, akkor azt is hozzátehetjük, hogy a prózairodalom, a regény nagy megújulása közvetlenül ez után történik meg a század elején, az első világháború előtt.

Prózairodalmunk egyik nagy megújítója Krúdy Gyula (1878–1933). Nyíregyházán született, a magyar dzsentrik egyik kisvárosi fészkeiben. Útnak indító a mulatozó, cigányozós, féktelenül élő szűkebb környezet, valamint az apai, nagyapai hagyományok: apja ügyvéd, a korabeli dzsentri jellegzetes tulajdonságaival, aki azonban egy malteroslányt vesz feleségül, miután az már nyolc gyereket szült neki. Nagyapja negyvennyolcas honvédkapitány volt, nagybátyja, Krúdy Kálmán ugyancsak negyvennyolcas, aki Világos után gerillacsapatot szervezett az osztrák katonák ellen; és persze iskolavárosai: Szatmár, Nyíregyháza és a felvidéki Podolin. Már kamaszkorában megjelennek írásai nyomtatásban, ifjan dolgozik Debrecenben, Nagyváradon, majd Pesten, ahová egy cirkuszi táncosnő után siet. Életismeretre, a dzsentris magyar világ ismeretére ilyen módon korán szert tehetett, de jól rögződött emlékezetében a jellegzetes nyírségi, szatmári, bihari, felvidéki táj is kisebb-nagyobb városaival együtt.

Önálló és prózát megújító írói munkássága a század tizes éveiben kezdődik. Szindbád ifjúsága (1911) címmel jelenik meg az első és örök értékű elbeszélésfüzére, majd 1913-ban A vörös postakocsi, s már ekkor óriási a népszerűsége. A tizes éveket Krúdy nagy sikertörténetek tekinthetjük írói teljesítménye alapján éppúgy, mint legendás dzsentri életformája,

Adyval való éjszakai kalandozásai, nőügyei, kávéházi és egyéb jeles helyeken való tartózkodásai révén. Pest egyik legjellegzetesebb és legkedveltebb alakja lett.

Hősei azonban, Szindbád és Rezeda Kázmér, bár sokban hasonlítanak írójukhoz is, a korabeli magyar világból való kiábrándultság és menekülés ködlovagjai, akárcsak más hősei, akik félig a valóságos életből, félig egy álomvilágból lépnek elő, fájdalmas-szép emlékekkel, nosztalgiákkal. Krúdy regényei is inkább tekinthetők novellafüzeteknek, lírával, időtlenséggel, őszi fényekkel és szép, szomorú „gordonkahanggal” kísérve gyakran vissza-visszatérő hőseit.

Keze nyomán a regény valahogy úgy újul meg, mint Proust munkásságában, vele egy időben, kissé inkább megelőzve őt. Am Krúdy magyarul írt, és minden porcikájában a magyar világból fakadt, így aztán nem válhatott olyan világirodalmi mintává, mint francia kortársa. Krúdy a magyar középosztály életből, történelemből való kilovagolását írja, a dzsentri menthetetlen züllését, különösen majd a húszas-harmincas éveken, amikor nemcsak személyes élete, de a trianoni Magyarország is egy nagy magyar válság jeleit mutatja visszafordíthatatlanul. Megromlott és elveszett a történelmi magyar vezető réteg, a nemesség. A legkegyetlenebb leszámolást az akkori középosztállyal, a maga fajtájával a Valakit elvisz az ördög című regényében végzi el, amikor egyik visszatérő hőse, Alvinczi Eduárd, a fejedelemjelölt, akitől a középosztály még a megváltást várta, ráébred arra, hogy nincs már megmentésre és megváltásra érdemes magyar nemesség. Ami megváltásra indító álmaiban élt, az a nemesség nincs már, köddé vált végleg, csak hasznavehetetlen emberek kusza csoportja maradt a régiék helyén.

BÍRÓ ZOLTÁN